

СТАНОВИЩЕ

по дисертационен труд на докторант Ставрула Василиос Румбу на тема:

„ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ ГОВОРЕНЕТО НА СЕБЕ СИ (ВЪТРЕШНИЯ МОНОЛОГ) КАТО КОГНИТИВЕН СТИЛ, ЕКИПНИТЕ РОЛИ И ЕКИПНАТА КОХЕЗИЯ ПРИ 16-18 ГОДИШНИ ГРЪЦКИ ВОЛЕЙБОЛИСТИ”

за присъждане на научно-образователна степен „Доктор” по професионално направление „Психология“, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология”

Изготвил становището: доц. д-р Диана Иванова Бакалова, Секция „Социална, трудова и консултативна психология“, Департамент „Психология“, ИИНЧ-БАН

Дисертационният труд се отличава с ясен фокус, актуалност и значимост на изследваната проблематика, която може да се разглежда като пресечна точка между спортната, педагогическата и когнитивната психология. Трудът е посветен на проучване на взаимовръзката между вътрешния монолог, екипните роли и кохезия при млади спортисти (в случая 16-18 г. гръцки волейболисти). Постановката на изследването се основава на теориите на Belbin (1981) за екипните роли, концептуалния модел на Carron (1982) за кохезията и концептуализацията на Hardy (2006) за вътрешния монолог. До момента съществуват редица проучвания на когнитивните процеси, които опосредстват индивидуално представяне при спортисти, но не е познат систематизиран анализ на възможните връзки между тези три конструкта като детерминанти на цялостното представяне на спортни екипи (вкл. от млади спортисти). В този смисъл проучването на тази взаимовръзка е и един от основните приноси на дисертационния труд.

Обемът на дисертационния труд е 183 страници и е написан на английски език. Впечатление прави „енциклопедичния“ брой използвани литературни източници – 824, всички на латиница. Включени са 67 таблици и 14 фигури, чиито списък е коректно представен.

Трудът съдържа шест глави (вкл. уводна глава, изводи и заключение), както и приноси, литература и приложения, следвайки структурата и логиката на класическа дисертационна разработка.

В уводната глава прецизно и аргументирано се обяснява и защитава фокуса и значимостта на дисертационното изследване. Включени са и дефиниции на основните понятия, използвани в дисертационния труд.

Във втора глава се представя изчерпателен, оригинално структуриран и умело синтезиран в 4 тематични клъстера литературен обзор по проблематиката на дисертационното изследване.

В първия тематичен клъстер (А) се очертават характеристиките на когнитивните стилове и стиловете на учене. Представят се различни концепции за същността на когнитивния стил и за видове когнитивни стилове. Сравняват се когнитивен стил и стил на учене. Представят се и подходи за измерване на когнитивен стил, както и потенциалната роля на когнитивните стилове в спортната образователна практика.

В следващия тематичен клъстер (В) се представят теоретични постановки за екипността, екипните роли и екипната динамика. Представят се типологии на екипи,

включително на спортни отбори, както и ролеви таксономии. Екипните роли и ролевото възприемане се разглеждат в контекста на спорта.

В третия тематичен клъстер (С) докторантът се фокусира върху когнитивните процеси в екипа и представянето на екипа. Очертават се теоретичните основи за ефективност на екипа, транзакционни, афективни и мотивационни процеси в екипа, норми на екипа като група, възможности за оценяване на процесите в екипа, особено на когнитивните процеси, свързани с преработване и запаметяване на информация, целеполагане, критично мислене, вземане на решения и решаване на проблеми.

В последния четвърти тематичен клъстер от втора глава (G) дисертантът задълбочено и умело обединява отделните научно-обосновани конструкти на дисертационното изследване (т.е. кохезия, вътрешен монолог и екипни роли) в цялостна теоретична постановка на изследването, с фокус върху кохезията в младежките спортове, отборните роли във волейбола и ролята на изследваните конструкти за ефективността на екип от млади хора в спортен и по-конкретно във волейболен контекст.

В трета глава изключително прецизно се представя дизайнът на емпиричното изследване, вкл. цел, задачи, хипотези, извадка, методи и процедура на изследване. Много добро впечатление прави коректното формулиране на нулева и 5 алтернативни хипотези във връзка с отчасти експлораторния характер на изследването, което не е особено често срещано в докторски дисертации.

Относно методите на емпирично изследване - използвани и адаптирани от докторанта са два въпросника с добри психометрични характеристики при конкретната извадка от генералната съвкупност на гръцките младежи – волейболисти: 1. YSEQ – въпросник за младежко спортно обкръжение (Eys et al., 2009a), използван за измерване на екипна кохезия (вкл. кохезия, свързана със задачите и социална кохезия) и 2. ASTQS – въпросник за измерване на автоматичен вътрешен монолог за спортове (Zourbanos et al., 2009). Впечатляващи са демонстрираните статистически познания и умения на докторанта. Особено положително оценявам прецизността и начина на представяне на процедурата по адаптация на двата въпросника, вкл. анализа на факторната структура и на надеждността, както и нормирането на инструментите за съответната извадка. Много добро впечатление прави коректността и детайлното разписване на използваните статистически методи за анализ на данните, вкл. проверката за нормалността на разпределенията и адекватното използване на (не)параметрични тестове, което също невинаги присъства в докторски дисертации. Похвално е и умението на докторанта критично да идентифицира и опише всички ограничения на собственото изследване (напр., извадка от 168 лица на възраст 16-18 г. участвали в национален училищен волейболен шампионат, но само от училища на един регион в Гърция, използването на самооценъчни въпросници като единствен метод на изследване, провеждане на изследването извън времето на спортни занимания, въпреки изрична инструкция да се визира случващото се по време на спортни занимания и др.). Необходимо е да се вземе под внимание, че това са все ограничения, които присъстват в голяма част от научните изследвания, но които невинаги се отчитат като ограничения от изследователите. Критичното представяне на ограниченията на изследването свидетелства за аналитичните способности и обективната преценка на докторанта, а и предоставя важни насоки за бъдещи изследвания на тази проблематика.

В четвърта глава също много педантично, но и на места твърде детайлно и еднообразно се представят резултатите от собственото количествено емпирично изследване (Вж. критичната забележка по-долу). Представянето на резултатите не е обвързано с

последователността на формулираните хипотези. Най-общо, резултатите не подкрепят напълно нулевата хипотеза, подкрепят частично алтернативните 5 хипотези и се установява наличие на връзка между ролите във волейболните отбори, вътрешния монолог и кохезията при изследваните спортисти. Установява се, че гръцките младежи-волейболисти усещат и изразяват по-голяма сплотеност относно задачите, отколкото в неформални/приятелски отношения помежду си (т.е. социална сплотеност). Те използват и повече положителен, отколкото негативен вътрешен монолог.

Ето и някои интересни резултати и тяхната интерпретация. Установяват се значими различия в общата кохезия и кохезията, свързана със задачите, в зависимост от екипните роли в отбора (Алтернативна Хипотеза 1). Този резултат се обяснява с добра/недобра видимост на позициите на съотборниците съответно на волейболисти със задни/предни позиции.

Нарастването на кохезията (обща и ориентирана към задачите) се свързва с по-рядка употреба на негативен вътрешен монолог, което опосредства по-честа употреба на позитивен вътрешен монолог (с изкл. на инструктиращ вътрешен монолог) (Алтернативна Хипотеза 2). Тези резултати подчертават приноса на кохезията за вътрешния монолог на спортистите. Кохезията се интерпретира като последица от вътрешния монолог при конкретни обстоятелства или като катализатор, който насърчава използването на положителни или негативни вътрешни монолози.

Същевременно, значими различия във вътрешния монолог при младите волейболисти, в зависимост от екипните им роли, не се установяват (Алтернативна Хипотеза 3), освен по отделни айтеми.

Значими различия в кохезията по пол и други социално демографски характеристики (напр., училищен успех, период на спортуване, брой участия в състезания и др.) почти не се откриват при младите гръцки волейболисти (Алтернативна Хипотеза 4). Възрастовата диференциация на кохезията/вътрешния диалог в рамките на тесния възрастов диапазон на изследваните лица (16-18 г.) не ми се струва особено уместна.

Интересно е, че младите волейболисти от женски пол и участвалите в по-малко състезания по-често използват негативен вътрешен монолог, в сравнение с младите волейболисти от мъжки пол и участвалите в повече състезания (Алтернативна Хипотеза 5), което се обяснява с установените в други изследвания по-високи нива на когнитивна тревожност при жените.

В пета глава се обобщават и дискутират резултатите от емпиричното изследване в съответствие с формулираните хипотези. Дискусията и интерпретацията на резултатите е съгласувана с теоретичната постановка на изследването. На база на резултатите се формулират препоръки за спортно-образователната практика, както и насоки за бъдещи изследвания.

В заключителната шестаглава се очертават изводите от дисертационното изследване и научните приноси на дисертационния труд. Важно е да се отбележи, че въз основа на установената връзка между ролите във волейболните отбори, вътрешния монолог на спортистите и кохезията в кръгообразен модел на взаимодействие, в дисертационния труд се очертават и насоки към образователни и професионални приноси.

Приложенията са доста изчерпателни и включват описание на някои методики за събиране на данни (Приложение А, вкл. под-приложения), формуляри за информирано съгласие на изследваните лица и бланки от използваните методики (Приложение В) и някои статистически анализи от изследването (Приложение С). Считаю, че въпреки полезния

информативен характер на Приложение А, по-голямата част от него няма пряко отношение към методите на дисертационното изследване и в този смисъл не е необходимо.

В автореферата докторантът коректно отразява структурата, съдържанието, както и научните приноси на дисертационния труд. Посочват се и немалък брой (4) научни публикации на английски език (три от тях самостоятелни и една в съавторство), както и 2 участия в конференции.

Единствените ми по-съществени, но и по-скоро технически критични бележки, вкл. препоръки, са свързани с:

1. твърде детайлното, еднообразно и в този смисъл донякъде затрудняващо четивността и разбирането на текста представяне на някои резултати, особено на онези в подкрепа на нулевата хипотеза (напр., за отсъствие на различия по пол и др.). Препоръчително е тези резултати да не бъдат подробно описвани с коефициенти в текста, а да бъдат обобщени в таблици или още по-добре изнесени в приложение към дисертационния труд, както и обобщени или премахнати от автореферата.
2. анализа по отделни айтеми от подскали на въпросниците. Коректно е анализът да се извършва само по набор от айтеми (подскали), които съставляват измерения на изследвания конструкт, а не по отделни айтеми.
3. Фигури 12 и 13 не онагледяват ясно положителните и отрицателните корелации между вътрешния монолог и кохезията. Препоръчително е да се заменят с други фигури или още по-добре с таблица/таблици.

В заключение, независимо от горните критични бележки, разработката на Саврула Румбу отговаря на всички изисквания за актуално, значимо и задълбочено дисертационно изследване, както в теоретичен, така и в емпиричен план. Редом с това, докторантът е идентифицирал и представил коректно ограниченията на собственото изследване и приносите на дисертационния труд. Докторантът има дори повече от необходимия брой публикации по темата и в дисертационния труд се наблюдава липса на плагиатство. На тези основания убедено препоръчвам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим на Саврула Румбу научно-образователната степен „Доктор” за дисертационния труд на тема: „Взаимовръзка между говоренето на себе си (вътрешния монолог) като когнитивен стил, екипните роли и екипната кохезия при 16-18 годишни гръцки волейболисти”.

15.05.2018 г.

Член на научното жури:

доц. д-р Диана Бакалова